

ΣΠΑΡΤΗ.

(ΤΟΥ ΕΙΔΙΚΟΥ ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΤΟΥ ΜΑΣ.)

Παρατηρήθη—και ὄντως ἄξιον σπουδῆς και παρατηρήσεως εἶνε—ὅτι ἐν τε τῷ ἠθικῷ και φυσικῷ κόσμῳ οὐχὶ σπανίως ἀπὸ τῶν μεγάλων παράγονται μικρὰ, οἱ μεγάλοι ἄνδρες γεννῶσι νάνους υἱούς, εἰς τοὺς πόδας τῶν ἰσχυρῶν κορυφῶν ἔρπουσι ταπειναὶ παραφυάδες. Οὕτως οἱ Καραϊσκοὶ και οἱ Κριεζῶται τοῦ 21 ἐγέννησαν τοὺς σημερινούς ὀμωνύμους, ἀξιοτίμους ἄλλως κατὰ πάντα ἄνθρώπους· ἐπὶ τῶν ἐρεπιπῶν τῶν Ἀθηναίων τοῦ Φειδίου και Περικλέους ἐστρώθη τῶν χρυσοκωνθάρων ἡ Ἀθήνα, και παρὰ τὴν ἀρχαίαν Σπάρτην ἀνεβλάστησεν ἡ σημερινή. Ἡ δὲ λέξις ἀνεβλάστησεν εἶνε προσφυής· διότι ἐξ ἀποστάσεώς τινος ὀρωμένη φαίνεται ὅλη καταπράσιнос· οἱ παρ' ἐκάστην οἰκίαν κῆποι, λεμονεῶν και πορτοκαλλεῶν ἰδίως, δίδουσι αὐτῇ εὐχάριστον ὄψιν μεγάλης δροσερᾶς ἀγροικίας. Ἄλλ' ὅταν εἰσέλθῃ τις ἐν αὐτῇ, ἡ εἰκὼν ἀπόλλυσι τὰ τρία τέταρτα τῆς καλλονῆς της. Διαγραφεῖσα ἡ πόλις αὐτὴ ἐν σχεδίῳ περιμέτρου δύο περιπυῶν ὄρων, ὡσανεὶ ἔμελλε νὰ κατοικηθῇ ὑπὸ ἑκατοντάδος χιλιάδων κατοίκων, κατοικεῖται μόλις ὑπὸ πεντακισχιλίων. Αἱ ὁδοὶ αὐτῆς εἶνε εὐρεῖται, ἱκανῶς δὲ ὠραῖται, ἀλλὰ παρημελημένα και τινες ἀκάθαρτοι, μεταβαλλόμενα ὑπὸ τὴν βροχὴν εἰς Σαχάραν λάσπης. Ὡς ἐκ τοῦ μικροῦ δὲ, ἀναλόγως πρὸς τὴν ἔκτασιν, πληθυσμῷ, πολλῶν τετραγώνων μόνον τὰ ἄκρα κατέχονται ὑπὸ μιᾶς ἢ δύο οἰκιῶν, τὸ δὲ μεταξύ μένει κενόν, ὡς εἰς γεροντικὰς σιαγόνας τὰ οὐλα γυμνὰ, μόλις δὲ πρὸς τὸ βᾶθος φαίνεται ὁδούς πολλὰκις εὐρωπιῶν και ὑποπράσιнос. Οὐχ ἤττον εἰς τὸ ἐπάνω ἰδίως μέρος τῆς πόλεως εἰσὶ τινες οἰκοδομαὶ ἄξιαι λόγου· ἐκεῖ δὲ εἶνε και ἡ κυριώτερα ἐδὸς—ἡ σπαρτιατικὴ ὁδὸς Σταδίου—, φέρουσα ἔτι τὸ ὄνομα τοῦ Ὀθωνος, ἐν ἣ τὸ κέντρον τῆς μικρᾶς κινήσεως, ὁ περίπατος και τὰ πλεῖστα ξενοδοχεῖα και καφενεῖα, ὡστε λεληθότως ἐθεωρήθη πλατεῖα και οὕτω καλεῖται· ἡ δὲ κάτω πλατεῖα—ἀνώνυμος και διαστελλομένη ἀπὸ τῆς ἀνωτέρω ὁδοπλατείας διὰ τοῦ τοπικοῦ κάτω, ὡς ἐν ἀποκλίσει τοῦ ἐδάφους, ὅπερ βραίνει χαμηλούμενον πρὸς τὸν Εὐρώταν, κειμένη—εἶνε τετραγώνος, διαστάσεων τῆς τοῦ Συντάγματος, μὲ στοὰς τὰ πλευρὰ, ὑφ' ἧς μαγαζεῖα· πρὸς τὴν κορυφὴν δ' αὐτῆς ὑπάρχει μέγα και βαρὺ οἰκοδόμημα, ἐν ᾧ ἔμελλον νὰ ἐγκαθιδρυθῶσι τὰ γραφεῖα τῶν δημοτικῶν ἀρχῶν· ἀλλ' ὡς πᾶν ῥωμαϊκὸν ἔμεινεν ἡμιτελὲς και ἤδη ἀντὶ ὄγκων δημοτικῶν ἀρχῶν και ἀρχείων κατέλαβον τὸ σπαρτιατικὸν τοῦτο hôtel de ville ὄγκοι δεινοὶ τὴν θέαν και τὴν ὁσμὴν, Ἄλπεις δυσώνυμοι. Ἀμέσως κατωτέρω ταύτης ὑπάρχει μεγάλη χλοερὰ ἔκτασις, ἐν τῷ κέντρῳ τῆς ὁποίας τὸ μουσεῖον, ὁμοιάζον κάπως πρὸς τὸ Πανεπιστήμιον, ἐν ᾧ περισυνήχθησαν ἱκαναὶ ἀρχαιοτάτες· και παρὰ ἰδιώταις δὲ τοιαῦται εὐρίσκονται, δύο δὲ ψηφιδωτὰ, ἄριστα διατηρούμενα, ἐν ἰδιωτικοῖς κήποις, ἐξηγορασμένα ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως. Περὶ τὰ 10 λεπτὰ πρὸς Α. βλέπει τις τὸν Εὐρώταν μὲ τοὺς καλαμῶνάς του, τὰ ρωμαντικὰ σπηλαιὰ του και τὰ κύπτοντα πρὸς τὸ ρεῖθρόν του δένδρα. Δὲν εἶνε ὅμως πλεόν ὀρητικὸς και ἀφρώδης, εἰμὴ μόνον τὰς βροχερὰς ἡμέρας· τὸ θέρος ὀλιγοστεύει τόσο τὸ ὕδωρ του, ὡστε ἀνεχεται νὰ διαβαίνουν αὐτὸν φορτω-

μένα ζύλα και χωριατοπούλαὶ χωρὶς νὰ τολμᾷ νὰ φθάσῃ οὔτε μέχρι τῶν μηρῶν των. Κυλλεῖ βραδύς και μελαγχολικὸς τὸ ρεῦμά του μεταξύ τῶν φλυάρων καλαμώνων τῶν ὄχθων του, ὡσεὶ ἀναπολῶν περασμένα μεγαλεῖα και νομίζεις ὅτι ὁ γλυκὺς τῶν κυματίων του φλοῖσθος εἶνε θρήνος τοῦ τεθλιμμένου παταμοῦ. Sic transit.

Πρὸς Δ. ἐγείρεται ὁ γίγας Ταύγετος εἰς ὕψος μέγιστον, πένθιμος και θεελλώδης τὸν χειμῶνα, ἀλλὰ τὸ ἔαρνεάζων και αὐτὸς και λαμπρὸς τὴν θέαν· ἀναλύνουν τότε τὰ χιόνια του και «πυκνωτὰ ροβολᾶν ὄχ' τὰ ὕψη», ἐνῶ τὰ ἐπὶ τῶν ὑψηλοτέρων κορυφῶν του ἐναπομένοντα ἄλωτα ἀκόμη ἀποστίλθουν ὡς ὕαλος περιαιυαζόμενα ὑπὸ καθαρωτάτου φωτός. Ἡ ἀνάβασίς του δὲν εἶνε δύσκολος ὅσον ἠδύνατό τις νὰ ὑποθέσῃ· ἐπὶ τῆς ὑψίστης τῶν κορυφῶν του—αἵτινες εἶνε πέντε, ἐξ οὗ και τὸ κοινὸν ὄνομά του πενταδάκτυλον—τεθαμμένον τὸ πλεῖστον τοῦ ἐνικυτοῦ ἐντὸς ὀρέων πάγων ὑπάρχει ἐκκλησιδίον τι, Ἄγιος Ἡλίας, εἰς ὃ τὴν 20 Ἰουλίου συρρέουσι πολλοὶ προσκυνηταί. Μαγικὸν δὲ πανόραμα ἐκτυλίσσεται πρὸ τῶν ὀμμάτων τοῦ θεατοῦ, ἐντεῦθεν τὸ ἀνατολικὸν τῆς Πελοποννήσου ἐπαφροδίτως ἐξαπλούμενον κάτω μέχρι τοῦ Ἰσθμοῦ και ἡ παρ' αὐτὸ θάλασσα ὑπὸ νησιδίων ἐσπαρμένη, ἐκεῖθεν δὲ ἡ εὐθαλὴς Μεσσηνία και ἡ γλαυκὴ Μεσόγειος. Περιεσφάζονται ἀκόμη πολλὰ δάση ἐπ' αὐτοῦ, ἀλλ' ὀσημέρα ἐλαττούμενα: "Ὡ! ἐὰν ὁ ἄνθρωπος δὲν ἀνέβαινε κ' ἐκεῖ ἐπάνω νὰ ἐνοχλήσῃ τὴν φύσιν! Αὐτὴ, ἐλευθέρα, ἐν τῇ ἀγρίᾳ μεγαλοπρεπεῖᾳ της, θὰ ἐξηκολούθει τὸ δημιουργικὸν της ἔργον. Τί μυστηριώδης, τί παρθένος, τί ποιητικωτάτη βλάστησις θ' ἀνεπτύσσετο ἐκεῖ! Ἄλλ' ὄχι· ἡ χεὶρ τοῦ ἀνθρώπου σχεδὸν καθ' ἐκάστην μεταβάλλει τὰ δάση του, τὸ καύχημά του, εἰς λήϊα φλογῶν, ὧν και ἀναλαμπαὶ φθάνουσι μέχρι τῆς Σπάρτης.

Μίαν ὥραν μακρὰν αὐτῆς, ὑπὸ τὸν Ταύγετον, κεῖται ἡ παλαιὰ πρωτεύουσα τῆς Λακεδαίμονος (και τῆς Πελοποννήσου ἐπὶ Βυζαντινῶν) Μιστρᾶς, ἡρωμημένη τουρκικῆ τὴν ὄψιν πόλις, ἐν ἣ περὶ τὰ τέλη Αὐγούστου ἐκάστου ἔτους ἐμπορικὴ πανήγυρις. Ὅσον δ' ἡ Σπάρτη δὲν ἔχει ἐπαρκὲς ὕδωρ, τόσο ὁ Μιστρᾶς λούεται εἰς διαυγέστατα νερά. Ὅποιανδήποτε ἀτραπὸν του και ἂν διέλθῃς, ἀκούεις μὲρμυρον ὑδάτων· παλαιαὶ δὲ κρήναι ἐννεάκρουνοι και εἰκοσάκρουνοι, ἐφ' ὧν φανταστικαὶ ἀπεικονίσεις γουπῶν, λεόντων, βουβάλων και ἀλλοκότων θηρίων, προχέουσι κατάψυχρα νάματα· τοῦτο δὲ συμβαίνει και εἰς ὅλα τὰ παρὰ τὸ ὄρος χωρία, ὅλα δροσερὰ, χαριέντα και καταπράσινα, διότι, ὡς προεῖπον, ἡ λεμονεῖα και ἡ πορτοκαλλεῖα καλλιεργοῦνται ἀφθόνως.

Ἐν ἐπιλόγῳ δὲ, ἄς ἐπανέλθωμεν ἀπὸ τῆς ἐκδρομῆς ταύτης εἰς Σπάρτην· αὐτὴ στερεῖται βιομηχανίας, ἐμπορίου και τῶν τοιούτων· τὰ προϊόντα της καταναλίσκονται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐν τῷ τόπῳ· οἱ κάτοικοι ζῶσιν οἱ πλεῖστοι ἐκ τοῦ εἰσοδήματός των· διὸ δὲ βλέπει τις πολλοὺς ἀργοὺς ἐναυθα, πολλὰ δὲ καφενεῖα, ἐνῶ ἐν τῇ ἐργατικῇ και φιλοπόνῳ Τριπόλει ἐπὶ διπλασίου πληθυσμοῦ ὀλίγιστα τοιαῦτα δύνανται νὰ συντηρηθῶσι· μόνον ξένοι ἐπισκεπτόμενοι αὐτὴν εἶνε οἱ ἀρχαιολόγοι περιηγηταί, βεβαίως χάριν τῶν ἀρχαιοτήτων της· και ἐν γενεῖ ἐξεταζομένη ὡς πόλις δύναται νὰ ἐνθυμίσῃ εἰς τὸν ἐπισκέπτην τὴν ἐν ἀρχῇ πειρατήρησιν, μ' ὅλην τὴν μάγον φύσιν της, τῆς πρασιναδάς, τὸν Εὐρώταν και τὸν Ταύγετον.

Michélet.